

Det alminnelige som forsvant i koronaens tid – bekreftelsenes betydning

Av: Astrid Skatvedt, professor i sosiologi ved UiA og Bergljot Baklien, pensjonert forsker ved FHI (2020)

Koronatiltakene har gjort at den alminnelige, hverdagslige samhandlingen vi har hatt med hverandre brått har endret seg. Det gjør noe med de fleste av oss. Når det alminnelige blir mangelvare, noe som ikke lenger er tatt for gitt, blir det lagt merke til når det først oppstår. Det er det som skjer nå, at det alminnelige blir ualminnelig og ekstraordinært.

Det alminnelige er blitt borte for meg. Så her sitter jeg, selskapssyk og sulten på sosialt samvær, samtidig som jeg helst vil slippe å forholde meg til andre.

I dag skal jeg jommen ringe en av kollegaene mine. Kristin, kanskje. Nei, jeg gjør det i morgen i stedet. Nå ble det litt seint.

Jeg fikk ikke gjort det heller! sa en oppgitt kollega da jeg endelig fikk ringt og vi snakket om vår felles mangel på tiltak. Det er ikke slik vi er vant til å ha det. Vi er vanligvis nokså aktive og handlekraftige.

Men hva skyldes egentlig denne lammende tiltaksløsheten? Hvordan kan vi forklare at vi bare blir sittende der? Vi tror mangelen på initiativ henger sammen med at koronatiden stripper oss for hverdags erfaringer og opplevelser som vi har tatt for gitt.

Også vi, som har det meste av det vi kan ønske oss av sosial tilhørighet, føler oss litt mistet. Det er som om forankringen til livet og til en felles sosial virkelighet med andre er blitt skjør. Tilknytningen til jobben og kollegene er annerledes. Vi har ikke de små møtene ved kaffetrakteren eller skriveren. Tilknytningen til familie og venner er også endret. Det er ikke bare å stikke innom. Vi forholder oss til advarselen mot samvær med barnebarn. Som bestemødre rammet de oss hardt. Vi skal beskyttes mot barnebarnas smittepotensiale. Avslappede telefoner til venner blir skjøvet ut i uvissa til en annen kveld. Sånn var det ikke før. Vi blir sittende der, avventende i annerledesheten, kanskje i et forsøk på å finne tilbake til noe kjent og alminnelig.

Hva er det som skjer når alt det alminnelige forsvinner? Hva er det ved disse små, sosiale treffene på jobben som gjør dem så viktige? Og, det handler ikke bare om det som er nærmest. Det er også de møteøyeblikkene, bare som glimt, som på treningscenteret eller på kafe, der folk er fremmede for hverandre, men likevel del av noe felles.

Trolig gir disse treffene oss forankring til en felles sosial virkelighet som vi ikke stiller spørsmål ved. Det skal ofte ikke mer til enn et blick eller en gest fra en annen, før vi kan føle fellesskap og tilhørighet. At vi blir sett av noen, at vi «er noen». Når livet blir slik at vi mister de små bekræftelsene på at vi «er noen», eller kanskje til og med bekræftelser på at «jeg er meg», er det som om jeg litt etter litt også mister meg selv. Det er i det sosiale, eller i de sosiale bekræftelsene, at vi blir til noen, til den vi er. Konsekvensene av det vi mister, kan være store.

Kanskje er det når vi «mister oss selv» på denne måten, at vi heller ikke får gjort det vi skal, vi ikke får tatt den telefonen etc. Mangelen på det som er den normale, alminnelige hverdagens bekræftelser, gjør noe med både min oppfatning av min plass i verden og min oppfatning av meg selv. I den alminnelige hverdagen ville jeg følt meg trygg på at jeg utgjorde en forskjell, at den jeg skulle ringe til, ville være glad over å høre fra meg. Nå er jeg plutselig ikke like sikker.

Slik minner ualminneligheten oss om at de små hverdagskommentarene vi utveksler i alminneligheten, de enkle ordene vi kan oppleve som betydningsløse, faktisk har stor betydning. De har rett og slett konsekvenser for hvordan vi opplever oss selv og for hvem vi er.

Jeg føler meg ganske hudløs. Til tider, ikke alltid, men jeg vet aldri helt når.

Det er som om jeg blir berørt av nesten ingenting. Når jeg sykler og skal over et fotgjengerfelt, blir jeg ekstra glad når den eneste bilen i mils omkrets stopper i god tid før jeg når fotgjengerfeltet. Jeg berøres av hvordan sjåføren viser med hånden at jeg kan sykle over. Han vinker ikke *kom deg over, da*, eller noe sånt. Han løfter den høyre hånden med håndflaten opp og fører den sakte bortover, som om han bærer et brett med et stetteglass: «Vær så god. Jeg kan vente på deg. Null stress».

Plutselig har det blitt viktig for meg hvordan jeg blir sett av denne sjåføren. Kanskje er også sjåføren litt mer hyggelig i denne ualminnelige tiden? For det er ingen tvil om at det skjer

noe. Jeg som går mye tur i marka, merker det tydelig. Skikken med å hilse på dem du møter, har vært reservert for Jotunheimen og fjellet for øvrig. Nå hilser folk på hverandre på stien til Ullevålseter. «Hei», og et smil som på en måte sier: «det er spesielle tider, det gjelder meg, og det gjelder nok deg også, selv om jeg ikke kjenner deg». Jeg kommer hjem, polerer minnet om disse smilene og kjenner at de var viktige. Når bekræftelsene fra kjentfolk uteblir, blir et smil fra ukjente viktigere.

Kanskje blir også folk i ulike serviceyrker ualminnelig hyggelige i ualminnelige tider. På bensinstasjonen sa jeg noe til mannen bak disken om at det var fint at skyene som hadde vært der i dag morges, nå var borte. Ja ikke sant, sa han og smilte bredt: «Jeg har blåst vekk skyene spesielt for deg». Jeg lo.

Det var den eneste samtalen jeg hadde med andre enn meg selv den dagen, og det var også den eneste gangen jeg lo sammen med noen.

Psykologiprofessor Per Einar Binder har sagt noe viktig om betydningen av samhandlingen mellom mennesker: «Vi er en ultrasosial art. Det finnes ikke noen tilværelse for oss uten dette «mellom». Derfor må vi kultivere dette mellomrommet». Koronaens innvirkning på det sosial livet har medført magre forhold for å drive kultivering av mellomrommet som Binder peker på. Desto viktigere kan det være å rette oppmerksomheten mot betydningen av det tilsynelatende betydningsløse.